

Mag. Antonija Milivojević Krajncič
Dr. Majda Pšunder

Povezanost mladostnikovega vedenjskega odnosa s starši in do šole z vedenjskim odstopanjem v zgodnji adolescenci

Pregledni znanstveni članek
UDK 159.922.8, 37.018

POVZETEK

Raziskava se ukvarja z mladostnikovim vedenjskim odstopanjem in z njegovo percepcijo odnosov s starši in do šole v obdobju zgodnje adolescence. Temelji na prepričanju, da odnosi z mamo in očetom pomembno vplivajo na socialno vedenje mladostnika, še posebej na konflikte z okoljem. Opačič (1995) ugotavlja, da ni pomembno, kako se starši in okolje vedejo v odnosu do njih, temveč to, kako mladostniki vidijo (percepirajo) te odnose. Zato nas je zanimalo predvsem, kako mladostniki vidijo odnose s starši, pri čemer je bil poudarek na naslednjih dimenzijah odnosov: kontrola, kaznovanje in zanemarjanje staršev ter intimnost (bližina) s starši. S pomočjo teh dimenzij smo želeli osvetliti mladostnikovo doživljanje oziroma videnje odnosov z mamo in očetom v obdobju zgodnje adolescence. V raziskavi so uporabljeni kvantitativni raziskovalni postopki, uporabljen merski instrumentarij pa zajema štiri nestandardizirane anketne vprašalnike: Pogostost vedenjskega odstopanja, Odnos z mamo/očetom, Konflikt s starši v zvezi z različnimi temami pogovora, Odnos do šole. Uporabili smo deskriptivno in kavzalno neeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja. Raziskava vključuje slučajnostni vzorec učencev, ki so v šolskem letu 2007 obiskovali 7. in 9. razred osnovne šole v občini Maribor ($n = 300$).

Ključne besede: zgodnja adolescence, vedenjska odstopanja, odnos do šole, starši, dimenzije odnosov, konflikti

Behavioural Perceptions in Early Adolescence: Parental Relationships, School Attitude and Deviations in Adolescent Behavior

ABSTRACT

My research work deals with the differences in behaviour among adolescents, the perception of their relationship with their parents and their attitude towards school during adolescence. The research work dealt with answering questions concerning the relationship with parents, attitude towards school and deviations in the

behaviour of adolescents. Opačič (1995) argues that the relationship between parents, the environment and teenagers is not so important. He emphasizes the importance of their perception of such relationships. We used quantitative research procedures in our study. The study consisted of four different non-standardized questionnaires: (1) The frequency of behaviour deviation (2) The relationship with the mother and the relationship with the father (3) Conflicts with the parents connected with different conversation themes (4) Attitude towards school. The study relied on descriptive and causal-non-experimental methods of empirical pedagogical research. The research included a random sample of 7th and 9th grade pupils from a primary school in Maribor (n=300). The research was conducted during the 2007 school year.

Key words: early adolescence, behaviour deviation, attitude towards school, parents, dimensions of the relationship, conflicts.

Uvod

Kušar (1998) navaja, da se je podoba družine skozi stoletja spreminjala, danes je drugačna, kot je bila nekoč. **Spremembe še trajajo in se odražajo tudi v odnosu med otroki in starši.** Bajzek (2003) je prepričan, da je danes vloga odraslih vedno bolj zamegljena. Bolj kot v preteklosti je danes potrebna močna osebnost, ki je nagle spremembe ne pahnejo v negotovost in ki ji za svojo uveljavitev in potrjevanje niso pomembne le materialne vrednote. Starši največkrat ne vedo, kaj naj zahtevajo od svojih otrok, zato jim, kot navaja Donati (2001), zelo hitro ugodijo in v vsem popustijo. V takem nestabilno oblikovanem odnosu je odraščajočemu otroku težko izvedeti, kaj sme početi in česa ne. Tako družina kot šola morata odraščajočemu otroku omogočiti spoznanje in razumevanje, saj odraščati ne pomeni le zahtevati in imeti svojih pravic, temveč je potrebno tudi dajati in imeti dolžnosti ter biti odgovoren. Mladostniki danes nimajo ob sebi odraslih ljudi, ki bi se jim lahko upirali, zato pogosto dojemajo svet okoli sebe pasivno. Brez »kontriranja« in upora se z življenjskimi vprašanji soočajo površno. Konflikt pomeni za mladostnika izziv, ki ga pri srečanju z nerešenimi vprašanji spodbudi (Schellenbaum, 1993, v Gerjolj, 1996). Gerjolj (1996) navaja, da lahko danes pri mladostnikih opazimo apatično vedenje, brezzvoljnost, vdajanje v usodo ter brezciljno tavanje. Ker pri odraslih ne najdejo alternative, postajajo vse bolj nezainteresirani in brezbržni do vsega v okolju, predvsem pa odklonilni do institucij in avtoritet. Verjame, da je takšno vedenje posledica tega, da se mladostniki srečujejo z apatičnimi starši, ki so razočarani nad samim seboj, hkrati pa svojim otrokom dopuščajo in omogočajo vse, kar si želijo. Bojijo se jim zameriti, da poleg avtoritet ne bi izgubili tudi svoje priljubljenosti pri otroku. Življenjska vprašanja, ki bi jih morali ob podpori odraslih mladostniki samostojno razreševati, v sodobnem svetu rešuje tehnika, ki žal ne more duhovno obogatiti človeka (Kegan, 1991, v Gerjolj, 1996). Ker ni prostora za osebno odgovornost in skupne vrednote, prihajajo v ospredje trenutni užitki. Zalokar Divjakova (1996) meni, da človek ob vse večji želji po materialni blaginji doživlja notranjo praznino. Ima materialne dobrine in sredstva za življenje, nima pa cilja, za katerega bi si želel živeti. Opaža, da

današnja mladina trpi zaradi dolgočasje, nesmiselnosti, brezcilnosti. Mladostniki zelo težko dočakajo, da bi se jim uresničile želje, ne zmorejo se odpovedati nečemu, prestatati trpljenja.

Neustrezne oblike vedenja so posledica različnih dejavnikov

Zalokar Divjakova (1996) ugotavlja, da je pri mladostnikih opaziti večjo stopnjo agresivnosti (fizične in verbalne), ki jo lahko povezujemo z različnimi dejavniki (tudi s širšimi družbenimi in kulturnimi spremembami), in da bi bilo med mladino manj agresivnosti, nervoze, če bi živeli z naravo, saj bi razbremenili svoje agresivno in apatično razpoloženje. Danes otroci živijo v svetu nove tehnologije. Narave, žal, ne vidijo kot vrednoto, saj jim le-ta predstavlja napor, ki ga niso vajeni, zato ga s težavo premagujejo. Praksa kaže, da so danes pri mladostnikih glavni vzroki za nastale vedenjske probleme v šoli slabo razvite socialne spretnosti, saj so med njimi tudi učno uspešni učenci, ki nimajo slabih odnosov s starši, z vrstniki in učitelji. Pšundrova (2007) navaja ugotovitve raziskovalcev, ki govorijo o pomanjkljivo razvitih socialnih spretnostih, zato ti predlagajo sistematično učenje omenjenih spretnosti, saj se je dobrih odnosov mogoče uspešno naučiti predvsem s postopnim razvijanjem socialnih veščin. Šola je avtonomna pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti, ki lahko zajemajo cilje, ki bodo učencem razvijali čim več učenja socialnih veščin in različnih strategij za reševanje problemov. Ostajajo različni modeli, s pomočjo katerih lahko učitelji uspešno razvijajo učenje socialnih spretnosti. Od učitelja je odvisno, v kolikšni meri se bo trudil te oblike dela uspešno izvajati in jim nameniti dovolj časa.

Po uvodnih razmišljanjih se je porodila ideja za izpeljavo raziskave. Sodobna literatura navaja različne dejavnike, ki vplivajo na vedenje mladostnikov, zlasti na njihova odstopanja, zato smo želeli ugotoviti, kako pogosto se pri mladostnikih sedmih in devetih razredov pojavljajo posamezne verbalne in fizične oblike vedenjskega odstopanja. **Ker je bil problem raziskave vezan na pojav mladostnikovih vedenjskih odstopanj, smo želeli analizirati obstoj povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja z odnosi s starši.** V raziskavi smo pozornost namenili tudi mladostnikovemu doživljanju šole, saj je odstopajoče vedenje pogostokrat povezano z njegovim negativnim odnosom do šole, pri čemer smo prav tako želeli ugotoviti stopnjo povezanosti njegovega odnosa do šole z vedenjskim odstopanjem. V okviru navedenega smo si kot temeljni cilj raziskave zadali, ugotoviti, kakšna je (in če sploh je) stopnja povezanosti mladostnikovega odnosa s starši in do šole z njegovim vedenjskim odstopanjem.

Empirična raziskava

Vsebinska opredelitev raziskave

Glede na teoretični del prispevka smo raziskovalna vprašanja usmerili na povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja z odnosi s starši in do šole. V raziskavi smo želeli ugotoviti:

1. V kolikšni meri se pojavljajo različne oblike vedenjskega odstopanja?

Ali obstajajo razlike v pogostosti posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na spol in razred?

2. Ali obstaja povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja v celoti z različnimi dimenzijami odnosov z mamo/očetom: intimnost z mamo/očetom, kaznovanje mame/očeta, kontrola mame/očeta, zanemarjanje mame/očeta?**3. Ali obstaja povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja s konflikti s starši?****4. Ali obstaja povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja z odnosom do šole?**

Na podlagi raziskovalnih vprašanj smo si zastavili **hipoteze**, s katerimi smo predpostavljali, da:

- obstajajo pri mladostnikih razlike v pogostosti posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na spol in razred (fantje pogosteje vedenjsko odstopajo kot dekleta);
- obstajajo pri mladostnikih razlike v pogostosti posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na razred (učenci sedmega razreda pogosteje odstopajo kot učenci devetega razreda);
- obstaja povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja z intimnimi odnosi z mamo/očetom (bolj ko so mladostniki v tesnih odnosih z mamo/očetom, manj vedenjsko odstopajo; bolj ko jih mama/oče kontrolirata ali kaznujeta in manj ko jih mama/oče zanemarjata, bolj odstopajo v svojem vedenju);
- obstaja povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja s konflikti s starši (bolj ko so mladostniki v konfliktih s starši, bolj vedenjsko odstopajo);
- obstaja povezanost mladostnikovega vedenjskega odstopanja z odnosom do šole (boljši ko imajo mladostniki odnos do šole, manj vedenjsko odstopajo).

Metodološka opredelitev raziskave

V raziskavi smo uporabili deskriptivno in kavzalno neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja.

Vzorec: Raziskava je temeljila na neslučajnostnem namenskem vzorcu učencev – mladostnikov sedmega in devetega razreda osnovnih šol občine Maribor. Vzorec je zajemal 300 učencev. 49,66 % je bilo učencev sedmega razreda, od tega 49,66 % dečkov in 51,00 % deklic. 50,23 % je bilo učencev devetega razreda, od tega 53,64 % dečkov in 46,33 % deklic.

Potek zbiranja podatkov: Raziskava je bila opravljena v letu 2007. Reševanje anketnih vprašalnikov je potekalo vodeno. Podatke smo zbrali s pomočjo štirih numeričnih in deskriptivnih ocenjevalnih lestvic.

Opis merskih instrumentov: *Štiristopenjska numerična lestvica Pogostost mladostnikovega odstopajočega vedenja* je prevzeta in modificirana verzija lestvice, ki sta

jo oblikovala Williams in Dunlop (1999); obsega 18 trditev. Nanaša se na različne oblike vedenjskega odstopanja. Anketiranci so v tabeli obkrožili ustrezno število, ki pove, kolikokrat so se v lanskem šolskem letu pri njih pojavljale določene oblike vedenja. *Petstopenjska numerična ocenjevalna lestvica Odnos z mamo, odnos z očetom* je tudi prevzeta in modificirana verzija lestvice Opačića (1995). Sestavlja jo 54 trditev, od katerih se jih 27 nanaša na mladostnikov odnos z materjo, 27 na odnos z očetom in zajema štiri dimenzije odnosov z mamo in očetom: intimnost (bližina), kontrola, kaznovanje in zanemarjanje. Opisuje, kako vidijo mladostniki svoj odnos z mamo in očetom. Anketiranci so ocenjevali, v kolikšni meri drži posamezna trditev za njihov odnos z mamo in za odnos z očetom. *Štiristopenjsko deskriptivno ocenjevalno lestvico Konflikt s starši* smo pripravili sami. Pri tem smo se sklicevali na dosedanja znanstvena spoznanja in lastne izkušnje. Obsega šest vprašanj, ki se nanašajo na stopnjo konfliktov med mladostniki in starši v zvezi z različnimi temami, o katerih so razpravljali v zadnjih 14 dneh. Tudi *štiristopenjsko deskriptivno ocenjevalno lestvico Odnos do šole* smo sestavili na podlagi dosedanjih znanstvenih spoznanj. Obsega osem vprašanj, ki se nanašajo na mladostnikovo doživljanje šole.

Statistična obdelava podatkov: Podatke smo statistično obdelali v skladu z namenimi s pomočjo statističnega programskega paketa SPSS. Uporabili smo frekvenčno analizo za posamezne spremenljivke odstopanja v vedenju, Pearsonov korelacijski koeficient (za ugotavljanje povezanosti mladostnikovih odnosov z mamo, z očetom, s konflikti s starši, z odnosom do šole z vedenjskim odstopanjem), neparametrični statistični preizkus: Mann-Whitneyjev preizkus za dva neodvisna vzorca (za ugotavljanje razlik v stopnji odstopajočih oblik vedenja glede na spol in starost).

Rezultati in interpretacija

Analiza posameznih oblik vedenjskega odstopanja

Z analizo frekvenčnih porazdelitev stopenj **pogostosti po posameznih oblikah vedenja** smo ugotovili, da je več kot polovica takih mladostnikov, ki so med šolskim letom že nekoga žalili, zafrkavali, mu dajali vzdevke in ga nadirali. Od tega jih je 10 % ta dejanja ponovilo 10-in večkrat. Več kot polovica se jih je tudi že kregala z učiteljem, skoraj tretjina je to dejanje ponovila kar 2- do 5-krat. Iz aritmetičnih sredin smo lahko razbrali, pri katerih oblikah vedenja so učenci v povprečju bolj odstopali. Ugotovili smo, da so se z najvišjim povprečjem pokazale naslednje oblike vedenjskega odstopanja: »nadiral nekoga«, »zafrkaval, dajal vzdevke« in »žalil nekoga«. Z najnižjim povprečjem so se pokazale naslednje oblike vedenjskega odstopanja: »si prisvojil tujo lastnino«, »polomil šolski inventar«, »uničeval šolske potrebščine«, »risal po stenah«. Čeprav povprečja v naši raziskavi niso bila visoka, velja opozoriti, da nekatere oblike odstopajočega vedenja v naši raziskavi (uničevanje šolske opreme, kraja tuje lastnine, pretepanje, brcanje, otipavanje učencev) po Pravilniku o pravicah in dolžnostih učencev spadajo med težje oblike kršitev.

Analiza razlik v pogostosti posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na spol

Izid Mann-Whitneyjevega preizkusa razlik v vedenjskem odstopanju glede na spol je pokazal, da obstajajo statistično značilne razlike v pogostosti pojavljanja posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na spol, in sicer da dečki pogosteje vedenjsko odstopajo v posameznih oblikah vedenja kot deklice. Statistično značilne razlike glede na **spol** se kažejo pri naslednjih trditvah: »razgrajal po razredu«, »se kregal z učiteljem«, »kričal med poukom«, »preklinjal pred učiteljem«, »si prisvajal tujo lastnino«, »se pretepal, brcal«, »pljuval«, »zafrkaval, dajal vzdevke«, »otipaval sošolca/sošolko«, »polomil šolski inventar«, »žalil nekoga«, »uničeval šolske potrebščine«, »grozil komu«. Zastavljene hipoteze smo tako potrdili. Rezultate, ki so pokazali, da se pri dečkih pogosteje pojavljajo posamezne oblike vedenjskega odstopanja, bi lahko povezali z izsledki številnih raziskav, ki navajajo, da so vedenjska odstopanja pogostejša pri dečkih kot pri deklicah. Upoštevamo lahko tudi obstoj biološke osnove, ki se pri deklicah in dečkih razlikuje (Kimmel in Weiner, 1995).

Analiza razlik v pogostosti posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na razred

Izid Mann-Whitneyjevega preizkusa razlik v vedenjskem odstopanju glede na razred je pokazal, da obstajajo statistično značilne razlike v pogostosti pojavljanja posameznih oblik vedenjskega odstopanja glede na **razred**. Naše hipoteze, s katerimi predpostavljamo, da učenci 7. razreda pogosteje vedenjsko odstopajo v posameznih oblikah vedenja kot učenci 9. razreda, zavračamo, saj se je pokazalo, da učenci 9. razreda pogosteje odstopajo kot učenci 7. razreda. Statistično značilne razlike glede na razred se kažejo pri naslednjih trditvah: »se kregal z učiteljem«, »kričal med poukom«, »preklinjal pred učiteljem«, »izostal od pouka«, »nadiral nekoga«, »pil alkohol«. Moffitt (1993) navaja, da v obdobju zgodnje adolescence mladostniki, ki odstopajo v vedenju, postanejo vzor svojim vrstnikom in njihova popularnost tako rekoč raste v primerjavi z obdobjem otroštva, ko vrstniki prijatelje, ki odstopajo v vedenju, v glavnem zavračajo. To se v praksi z opazovanjem odnosov med vstniki v obdobju zgodnje adolescence velikokrat opazi, čeprav lahko ugotovimo, da vedno ni tako.

V nadaljevanju navajamo rezultate povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja v celoti z različnimi dimenzijami odnosov z mamo/očetom, s konflikti s starši ter odnosom do šole.

Rezultati analize povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja v celoti z različnimi dimenzijami odnosov z mamo/očetom

Tabela 1: Izid Pearsonovega korelacijskega koeficienta za povezanost vedenjskega odstopanja v celoti z odnosom z mamo in očetom

	Odstopanje v vedenju v celoti		Odstopanje v vedenju v celoti
Intimnost (z mamo)	-0,32**	Intimnost (z očetom)	-0,21**
Kontrola (mama)	0,22**	Kontrola (oče)	-0,02
Kaznovanje (mama)	0,29**	Kaznovanje (oče)	0,06
Zanemarjanje (mama)	-0,30**	Zanemarjanje (oče)	-0,11

** p < 0,01

Pearsonov koeficient korelacije povezanosti vedenjskega odstopanja v celoti z različnimi dimenzijami odnosov z mamo je pokazal, da obstaja statistično značilna negativna povezanost spremenljivke »odstopanje v vedenju v celoti« s spremenljivkama »intimnost z mamo« in »zanemarjanje (mama)« ter statistično značilna pozitivna povezanost spremenljivke »odstopanje v vedenju v celoti« s spremenljivkama »kontrola (mama)«, »kaznovanje (mama)«. Tudi koeficient korelacije povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja v celoti z različnimi dimenzijami odnosov z očetom je pokazal statistično značilno negativno povezanost spremenljivke »odstopanje v vedenju v celoti« s spremenljivko »intimnost z očetom«. Podatek v naši raziskavi, ki kaže, da bolj ko so mladostniki intimni z mamo in očetom, manj odstopajo v svojem vedenju, ne preseneča, saj je znano, da so mladostniki, ki ne občutijo pripadnosti in topline vsaj enega od staršev, bolj nagnjeni k temu, da se zapletejo v problematična vedenja. Ugotavljamo tudi, da je stopnja vedenjskega odstopanja večja pri mladostnikih, ki jih mame bolj kontrolirajo, kaznujejo, in manjša, kadar so z mamo v intimnih odnosih. Harris in Howard (1984) ugotavljata, da stroga kontrola staršev vodi do zoperstavljanja in oddaljevanja mladostnika od staršev. Ekstremna disciplina in fizično kaznovanje (Williams in Dunlop, 1999; Gostečnik, 2000) lahko negativno vplivata na mladostnike, saj mladostniki, ki so fizično kaznovani, občutijo negativne posledice, kot so nizka samozavest, družbena izolacija, prikrito zavračanje, odpor in kljubovanje. Hipotezo, s katero predpostavljamo, da bolj ko imajo mladostniki zanemarjene odnose s starši, manj vedenjsko odstopajo, zavračamo, saj se je pokazala statistično pozitivna povezanost mladostnikovega odstopanja v vedenju z zanemarjenim odnosom z mamo. Učitelji ugotavljajo, da v šoli nemalokrat odstopajo v svojem vedenju tudi učno uspešni učenci, ki so imeli veliko podpore in pozornosti staršev, obstajajo pa tudi taki, ki nimajo dovolj pozornosti staršev, pa kljub temu ne odstopajo v svojem vedenju. V raziskavi se ni pokazala statistično značilna povezanost spremenljivke »odstopanje v vedenju v celoti« s spremenljivkami »kontrola (oče)«, »kaznovanje (oče)« in »zanemarjanje (oče)«, kot smo to v začetku raziskave pričakovali. Rezultati, ki ne kažejo povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja s kontrolo, kaznovanjem in zanemarjanjem očeta, pa so nekoliko presenetili. Sklepamo, da očetje naših anke-

tirancev zaradi različnih razlogov nimajo tako pomembnega vpliva na odnos z mladostniki, kot ga imajo npr. matere, kar pa ni najbolj spodbudno. Dobljeni podatki so sicer v skladu z mnenji številnih strokovnjakov, ki ugotavljajo, da so v današnjem času očetje še vedno premalo aktivni pri vzgoji otrok, in zato opozarjajo na pomembno vlogo očeta v obdobju adolescence.

Rezultati analize povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja v celoti s konflikti s starši

Tabela 2: Izid Pearsonovega korelacijskega koeficienta za povezanost vedenjskega odstopanja v celoti s konflikti s starši

	Odstopanje v vedenju v celoti
Konflikt s starši	0,19**

** $p < 0,01$

Iz tabele je razvidno, da je spremenljivka »odstopanje v vedenju« statistično značilno v pozitivni korelaciji s spremenljivko »konflikt s starši«. Ugotavljamo, da bolj ko so mladostniki v konfliktih s starši ter slabši ko imajo odnos do šole, bolj vedenjsko odstopajo. Praksa kaže, da mladostnikom zaradi razvojnih sprememb učna motivacija upada. Zato se pojavlja več konfliktov s starši, ki mladostnikovega slabšega interesa do šole ne sprejemajo z razumevanjem.

Rezultati analize povezanosti mladostnikovega vedenjskega odstopanja v celoti z odnosom do šole

Tabela 3: Izid Pearsonovega korelacijskega koeficienta za povezanost vedenjskega odstopanja v celoti z odnosom do šole

	Odstopanje v vedenju v celoti
Odnos do šole	-0,26**

** $p < 0,01$

V tabeli vidimo, da je spremenljivka »odstopanje v vedenju v celoti« statistično značilno v negativni korelaciji s spremenljivko »odnos do šole«. Mladostniki svoje nezadovoljstvo in to, kar jim starši vsiljujejo, velikokrat izražajo v šoli z različnimi načini neustreznega vedenja. Dejstvo je, da se posledica mladostnikovega negativnega doživljanja šole največkrat razbere iz raznih oblik vedenjskega odstopanja.

Tomorijeva (2002) navaja, da neuspeh v šoli začne posameznik nadomeščati z neustreznimi, destruktivnimi načini vedenja ter se tako potrjevati na negativen način.

Sklep

Raziskava nam je razkrila, kako vidijo mladostniki svoj odnos s starši, kako doživljajo šolo, predvsem pa kakšna je stopnja povezanosti mladostnikovega odnosa s starši in do šole z njegovim vedenjskim odstopanjem. Prav tako smo izvedeli, kako pogosto se pri mladostnikih pojavljajo posamezne vedenjske oblike odstopanja glede na spol in razred. V začetku raziskave smo predpostavili, da obstaja negativna povezanost v vedenjskem odstopanju z intimnimi odnosi s starši ter zanemarjenim odnosom staršev do otrok ter pozitivna povezanost s kontrolo in kaznovanjem staršev. Rezultati so pokazali tudi povezanost s konflikti s starši in odnosom do šole z mladostnikovim vedenjskim odstopanjem, kar je bilo v skladu z našimi pričakovanji. Raziskava ni potrdila vseh naših predpostavk. Ocenjevalne lestvice so nam podale dovolj optimalen pogled na zastavljeni problem, ugotavljamo pa, da bi lahko k anketiranju vključili še nekatere druge dejavnike, ki vplivajo na vedenjska odstopanja mladostnikov. Ko govorimo o vzrokih odstopajočega vedenja, ne bi smeli prezreti vpliva vrstnikov, ki v obdobju adolescence zavzema jo pomembno mesto. **Zato bi bilo smiselno v prihodnje raziskavo usmeriti v preučevanje odnosov z vrstniki oziroma se vprašati, kako mladostniki doživljajo odnose z vrstniki. V zvezi z navedenim bi lahko ugotavljali še, kako starši vidijo odnose s svojimi odraščajočimi mladostniki, kar bi dodatno osvetlilo problematiko adolescentskih družinskih odnosov in medosebnih konfliktov.**

V naši raziskavi se je pokazala relativno nizka stopnja povezanosti med mladostnikovimi odnosi s starši in do šole z njegovim vedenjskim odstopanjem. Predvidevamo, da bi lahko raziskava pokazala višjo stopnjo povezanosti mladostnikovega odnosa z vrstniki in z njegovim vedenjskim odstopanjem.

LITERATURA

- Bajzek, J. (2003). Splošni zaključki. V D. Ošljaj (ur.), *Zrcalo odraščanja* (str. 248–280). Radovljica: Didakta.
- Gerjolj, S. (1996). Vprašanje identitete in vrednostne vzgoje v postkomunistični družbi. V A. Žerovnik (ur.), *Vzgoja, vrednote, cilji* (str. 24–40). Ljubljana: Družina.
- Gostečnik, C., Pahole, M. in Ružič, M. (2000). *Biti mladostnikom starši*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Harris, I. D. in Howard, K. I. (1984). *Parental Criticism and the Adolescent Experience*, *Journal of Adolescence*, 13 str.
- Kimmel, D. C. in Weiner, I. B. (1995). *Adolescence: A developmental transition*. New York: John Wiley & Sons.
- Kušar, A. (1998). Družina in razvoj otrokove osebnosti. V A. Žerovnik (ur.), *Družina – šola* (str. 263–268). Ljubljana: Družina. Pedagoški inštitut.
- Moffitt, T. E. (1993) Adolescence – Limited and Life – course – Persistent. Antisocial Behaviour: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–704.
- Opačič, G. (2003). *Ličnost u socialnom ogledalu*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Pšunder, M. (2007). Vpogled v model učenja prosocialnih spretnosti. *Vzgoja in izobraževanje*, 38 (1), 14–17.
- Tomori, M. (2002). Šolska neuspešnost kot dejavnik tveganja za celostni osebni razvoj. V *Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Zalokar Divjak, Z. (1996). *Vzgoja je ... ni znanost*. Ljubljana: Educy.
- Žmuc Tomori, M. (1989). *Klic po očetu* (2. izd.). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Williams, J. M., Dunlop, L. C. (1999). Pubertal Timing and Self-reported Delinquency Among Male Adolescents. *Journal of Adolescence*, 22, 157–171.

Elektronski naslov: majda.pšunder@uni-mb.si

Založniški odbor je prispevek prejel 19. 5. 2008.